

**Správa o výsledkoch mapovania zimného výskytu
vybraných druhov dravcov sokola rároha a orla kráľovského
18. a 19.januára 2014 na západnom a východnom Slovensku.
Ochrana a výskum vtáctva bez hraníc HUSK/1101/2.2.1./0336**

Spracoval Jozef Chavko

Február 2014

Úvod

Mapovanie bolo uskutočnené v dňoch 18. a 19. januára 2014 a realizovalo sa s podporou Maďarsko – Slovenského projektu **HUSK/1101/2.2.1./0336 Ochrana a výskum**

vtáctva bez hraníc. S ohľadom na možnosti počtu mapovateľov, ale i odborné predpoklady a skúsenosti z predchádzajúcich akcií sčítania dravcov bolo mapovanie prioritne zamerané na územia pravidelných zimovísk dvoch druhov, sokola rároha (*Falco cherrug*) a orla kráľovského (*Aquila heliaca*). Oba druhy majú do veľkej miery spoločný areál hniezdenia a zimovania v nížinách a pohoriach západného a východného Slovenska.

Na západnom Slovensku vykonávalo monitoring 21 a na východnom Slovensku 5 odborníkov, zväčša špecialistov na prioritné druhy.

Mapovanie realizovali: **Š. Danko, J. Mihók, J. Lipták, M. Balla, E. Hrtan, Jozef a Andrej Izakovič, L. Deutschová, B. Landsfeld, J. Pavelka, S. Harvančík, L. Šnír, A. Dubravský, K. Šotnár, L. Prešínsky, R. Galaš, I. Šipkovský, D. Briedik, T. Hulík, B. Matejovič, G. Demeter, J. Lengyel, M. Kráľovič, V. Nemček, S. Kováč a J. Chavko.**

Metodika:

Na základe mapovania v predchádzajúcich rokoch boli vybraté relevantné územia a v nich boli určené konkrétne lokality - zimoviská, ktoré boli pridelené jednotlivým mapovateľom. Zimovisko bolo zadefinované domovským okrskom aspoň raz hniezdiacich párov. Pojmom „nové zimoviská“ boli nazvané lokality, kde boli zaznamenané jedince mimo známeho domovského okrsku druhu. Keď bol zistený výskyt jedinca, alebo páru v domovskom okrsku považovali sme zimovisko za obsadené. Vychádzali sme z predpokladu, že stále hniezdne páry zimujú predovšetkým vo svojich lovných teritóriách. Ak boli jedince zaznamenané mimo známeho domovského okrsku, neboli započítané do súčtu obsadenosti zimovísk jednotlivých známych hniezdiacich párov. Údaje kedy mohlo ísť o jedinca pozorovaného viacnásobne boli vylúčené.

Pri mapovaní boli zaznamenávané GPS súradnice výskytu jedincov, v prípadoch, keď nebol zistený výskyt zaznamenali sa súradnice miesta pozorovania (pozorovací bod), alebo sa bod odhadol v strede zimoviska. Výsledky pre pozorovania sokola rároha a orla kráľovského boli mapovateľmi zaznamenávané do jednotnej tabuľky. Súradnice všetkých pozorovacích bodov a bodov výskytu jedincov sú v prílohe tejto správy, a budú metodicky využité pri budúcom mapovaní. Výskyt ostatných druhov dravcov bol zaznamenaný do databázového programu Aves symphony, kde budú využité pre ďalšie spracovanie v rámci aktivít projektu HUSK/1101/2.2.1./0336.

V dňoch 18. a 19. januára v čase od 8.00 do 16.00 hod. boli postupne prehliadnuté vybraté lokality. Mapovatelia zaznamenávali výskyt všetkých druhov dravcov, prioritne však boli sledované pravidelné zimné stanovišťa sokola rároha a orla kráľovského. Na každom stanovišti zotrvali minimálne 30 minút a pomocou ďalekohľadov (monokulár, binokulár) dôkladne prehliadli celú oblasť. Na pozorovacie stanovišťa sa mapovatelia dopravovali motorovými vozidlami. Rizikom tohto spôsobu mapovania mohlo byť prehliadnutie výskytu aj pri krátkodobej neprítomnosti na zimovisku, napríklad z dôvodu odletu mimo svojho teritória, napríklad pri prenasledovaní koristi a jej konzumácii na zemi. Preto sa možno domnievať, že zaznamenať sa podarilo nižšiu početnosť a skutočný počet zimujúcich jedincov mohol byť aj mierne vyšší.

Monitoring na západnom Slovensku bol realizovaný v orografických celkoch: Borská nížina, Malé Karpaty, Trnavská pahorkatina, Podunajská rovina, Nitrianska pahorkatina, Hronská pahorkatina, Trábeč a Ipeľská pahorkatina. Monitoring na východnom Slovensku bol

realizovaný v orografických celkoch: Slovenský Kras, Košická kotlina, Východoslovenská rovina a Východoslovenská pahorkatina. V priebehu monitoringu nebola žiadna snehová pokrývka a teploty sa pohybovali od 5 do 10 C.

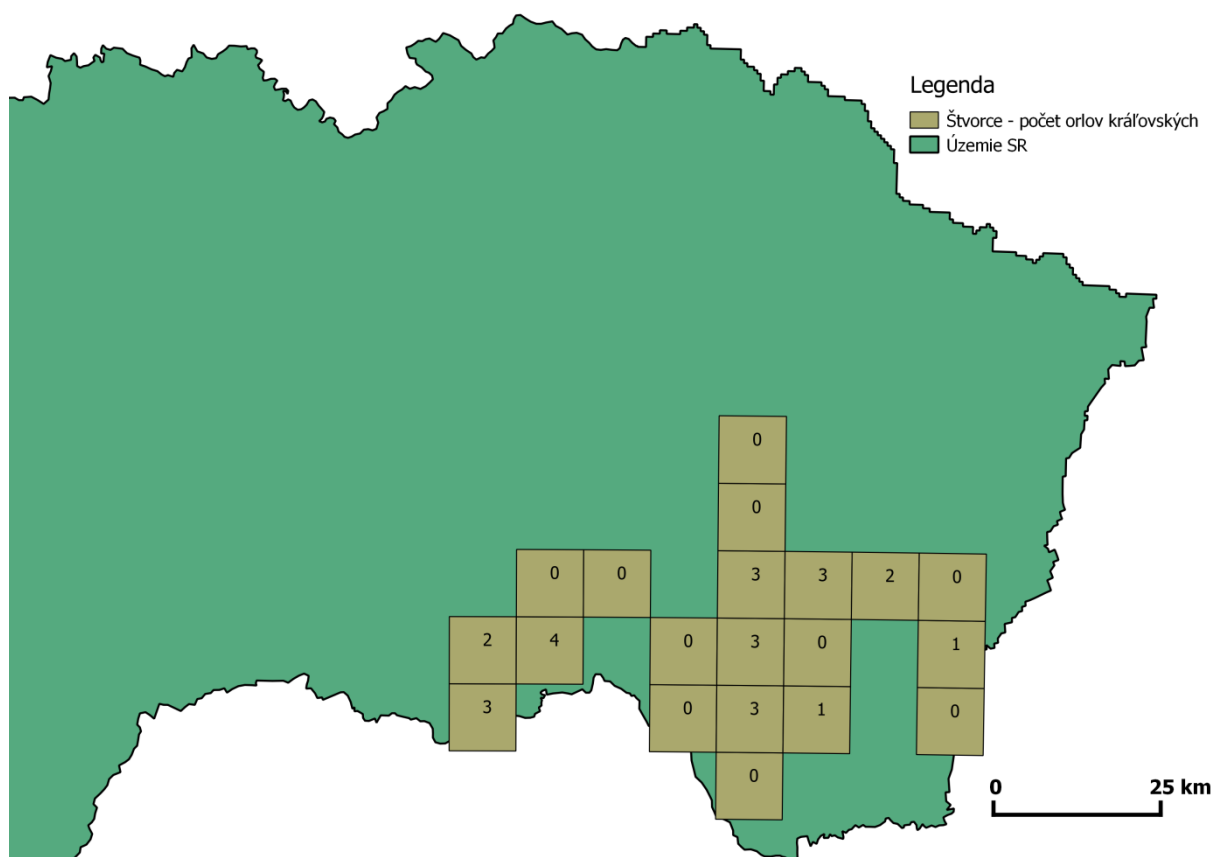
Orol kráľovský (*Aquila heliaca*)

V roku 2013 zahniezdilo na Slovensku spolu 51 hniezdiacich párov, z toho 37 párov (73%) hniezdilo na východnom Slovensku (Š. Danko, J. Mihók in lit.) a 14 párov (27%) na západnom Slovensku.

Výsledky orol kráľovský – východné Slovensko

V prevažnej väčšine prípadov boli v priebehu mapovania zaznamenané dospelé viacročné jedince, čo naznačuje, že ide o teritoriálne stále jedince, zimujúce buď priamo vo svojich lovných teritóriách, alebo v blízkosti svojich hniezd.

Na východnom Slovensku boli skontrolované zimoviská - hniezdiská 42 párov, čo je celá východoslovenská populácia. V roku 2013 zahniezdilo na východnom Slovensku 31 párov v nížinách a 6 párov v pohoriach (Š. Danko, J. Mihók in lit.), čiže podstatná väčšina párov prirodzene zimuje v nížinách v lovných teritóriách, väčšinou v blízkosti hniezdisk, teda v domovských okrskoch.

Obr.č.1: Výsledky mapovania na východnom Slovensku

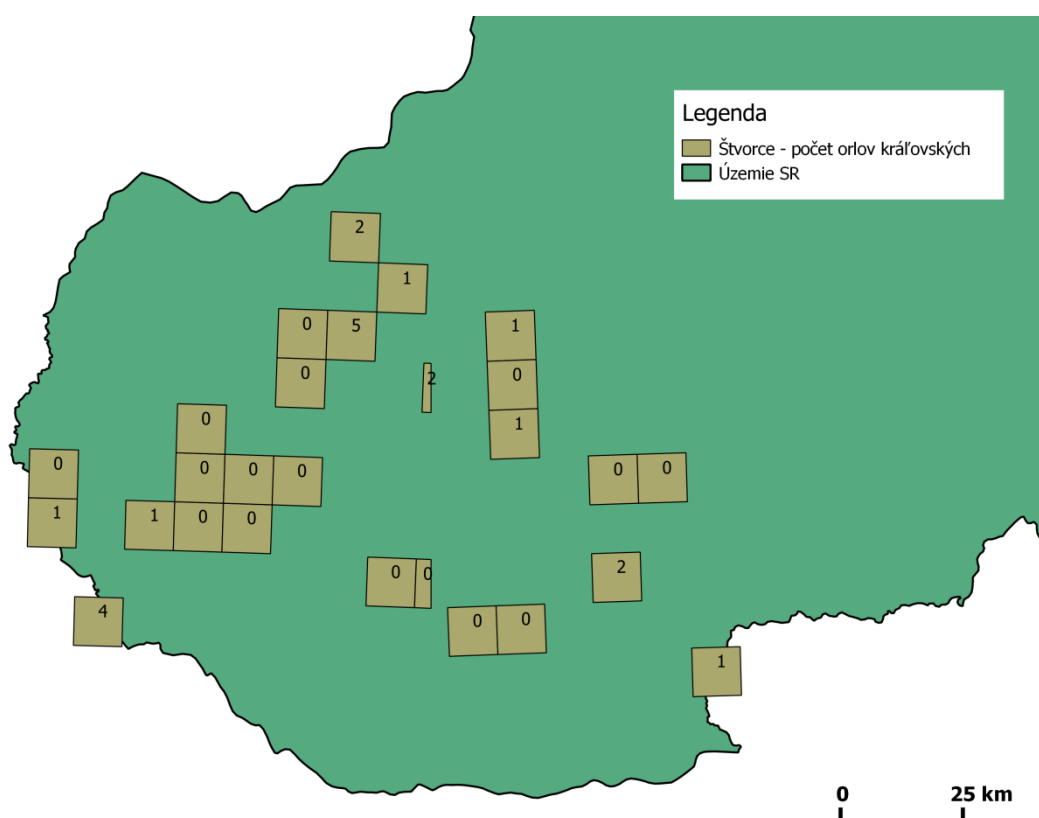
V kľúčovej oblasti výskytu na Východoslovenskej rovine bolo obsadených len 5 hniezdisk a 30 hniezdisk bolo opustených.

Z celkovo kontrolovaných 47 hniezdisk bolo obsadených iba 20 hniezdisk (43%). Predpokladanou príčinou je nedostatok potravných zdrojov (Š. Danko, M. Balla in verb.). Z 20 monitorovaných štvorcov UTM, boli orly kráľovské zaregistrované v 10 štvorcoch. Najviac registrácií bolo zaznamenaných vo Východoslovenskej rovine (16 jedincov) a v južnej časti Košickej kotliny (9 jedincov) . V tomto prípade stabilizovanie zimujúcich jedincov pravdepodobne súvisí s pravidelným zimným prikrmovaním orlov práve v oblastiach južnej časti Košickej kotliny (Obr.č.1).

Rovnako ako v minulom roku väčšina párov v zimnom období opustila svoj domovský okrskok a pravdepodobne sa presunuli na stanovištia s vyššou ponukou potravy. Napríklad v Maďarsku sú zimoviská, kde naraz zimuje mnoho jedincov.

Výsledky orol kráľovský – západné Slovensko

Na západnom Slovensku boli skontrolované všetky známe zimoviská, teda zimoviská 16 aktuálnych párov a tiež 1 nové zimovisko mimo domovského okrsku známych párov (CHVÚ Sysľovské polia). Možno konštatovať, že mapovaním bolo pokrytých 90% domovských okrskov aktuálne hniezdiacich párov súčasnej západoslovenskej populácie.

Obr. č. 2: Výsledky mapovania orlov kráľovských na západnom Slovensku

Orografický celok	kontrolované zimoviská	obsadené zimoviská	počet jedincov
-------------------	------------------------	--------------------	----------------

Nitrianská pahorkatina	5	3	3
Trnavská pahorkatina	7	5	8
Podunajská rovina	2	2	5
Malé Karpaty	1	0	0
Borská nížina	1	1	1
Hronská pahorkatina	2	1	2
Ipeľská pahorkatina	1	1	1
Štiavnické vrchy	1	0	0
Trábeč	1	1	1

Tab.č. 1: obsadenosť zimovísk v orografických celkoch

Z celkovo kontrolovaných 21 zimovísk bolo obsadených 14 zimovísk obsadených čo predstavuje 67 % obsadenosť zimovísk na sledovanom území všetkých aktuálnych párov. Z 27 monitorovaných štvorcov UTM, boli orly kráľovské zaregistrované v 11 štvorcoch. Najviac registrácii bolo zaznamenaných v Trnavskej pahorkatine (8 jedincov). Spolu bolo zaznamenaných 21 jedincov (Obr.č.2 a Tab.č.1).

Výsledky orol kráľovský – súhrn Slovensko

V rámci monitoringu sme skontrolovali prioritné oblasti všetkých párov oboch subpopulácií na západnom a východnom Slovensku. Celkovo sme pokryli 47 štvorcov UTM, z ktorých boli registrácie orlov kráľovských zaznamenané v 21 štvorcoch (45 %) v počte spolu 46 jedincov. Výsledky však mohli byť ovplyvnené viacerými faktormi, nebolo možné komplexne skontrolovať celé domovské okrsky, prvý deň monitoringu bola na mnohých častiach územia Slovenska pomerne silná hmla, odpočívajúce jedince vo vnútri porastov, alebo jedince sediace na zemi mohli uniknúť pozornosti.

Z celkového hodnotenia vyplýva, že populácia orlov kráľovských na západnom Slovensku využíva podstatne väčšie územie, páry prevažne zimujú vo svojich lovných teritóriách na dohľad od hniezdiska, pričom výskyt kopíruje predhoria. Znepokojujúca je najmä absencia Trábečských párov, v domovských okrskoch nebola zaznamenaná žiadna registrácia.

Populácia na východnom Slovensku bola viac rozptýlená vo východoslovenskej rovine a v Košickej kotline zas sústredená v južnej časti regiónu, veľká časť jedincov populácie na kľúčovom území druhu v SV časti Východoslovenskej roviny nebola zaznamenaná na svojich pravidelných zimoviskách a hniezdiskách.

Na západnom Slovensku bola zaznamenaná 67 % a na východnom Slovensku 43 % obsadenosť zimovísk.

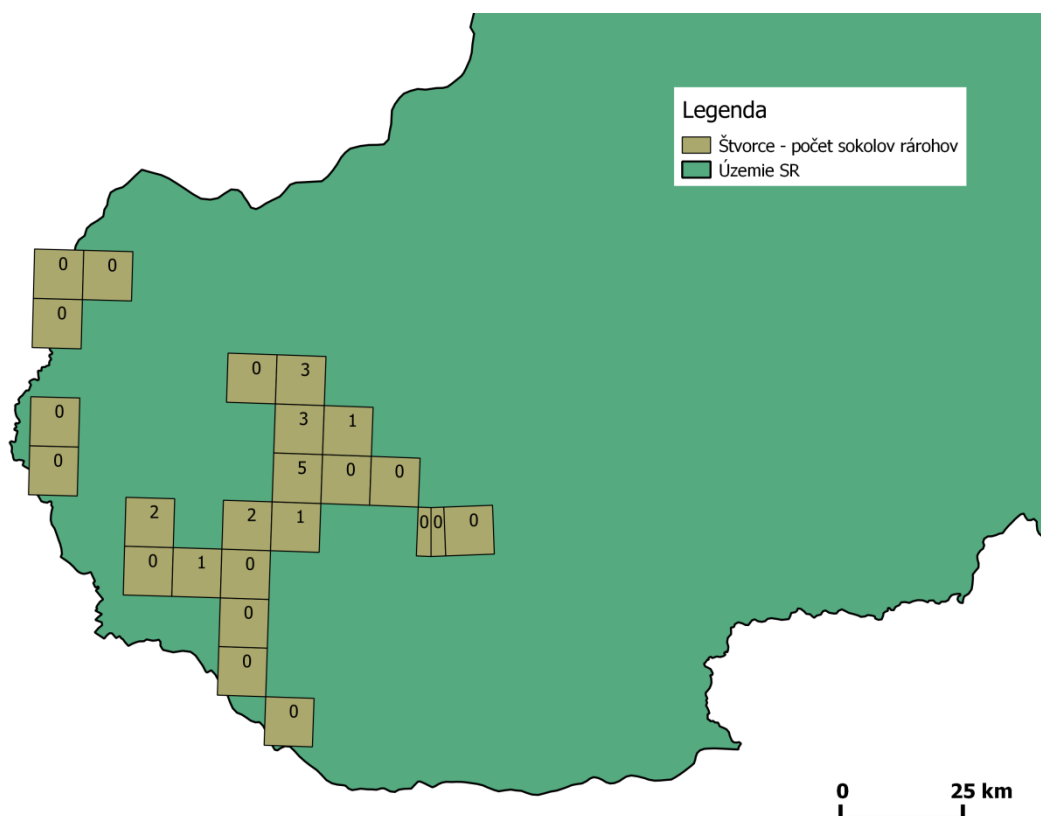
Sokol rároh (*Falco cherrug*)

Súčasnú populáciu na Slovensku tvorí spolu 45 hniezdiacich párov, z toho 33 párov (63%) hniezdi na západnom Slovensku a 12 párov (27%) na východnom Slovensku (J. Mihók, J. Lipták in lit.).

Pri mapovaní sme vo väčšine prípadov sme na zimoviskách zaznamenali výskyt dospelých viacročných jedincov, čo naznačuje, že ide o teritoriálne stále jedince zimujúce buď priamo na svojich hniezdiskách, alebo v širšej oblasti lovných teritórií domovského okrsku.

Výsledky sokol rároh – západné Slovensko

Na západnom Slovensku boli skontrolované zimoviská 33 aktuálnych párov, teda zmapovali sme domovské okrsky celej záposlovenskej populácie. V súčasnosti hniezdi sokol rároh na západnom Slovensku už iba v nížinách.

Obr. č. 3.: Výsledky mapovania sokolov rárohov na západnom Slovensku

Orografický celok	kontrolované zimoviská	obsadené zimoviská	počet jedincov
Podunajská rovina	11	3	5
Trnavská pahorkatina	13	7	13
Borská nížina	6	0	0
Nitrianska pahorkatina	6	0	0

Tab.č.2: obsadenosť zimovísk v orografických celkoch

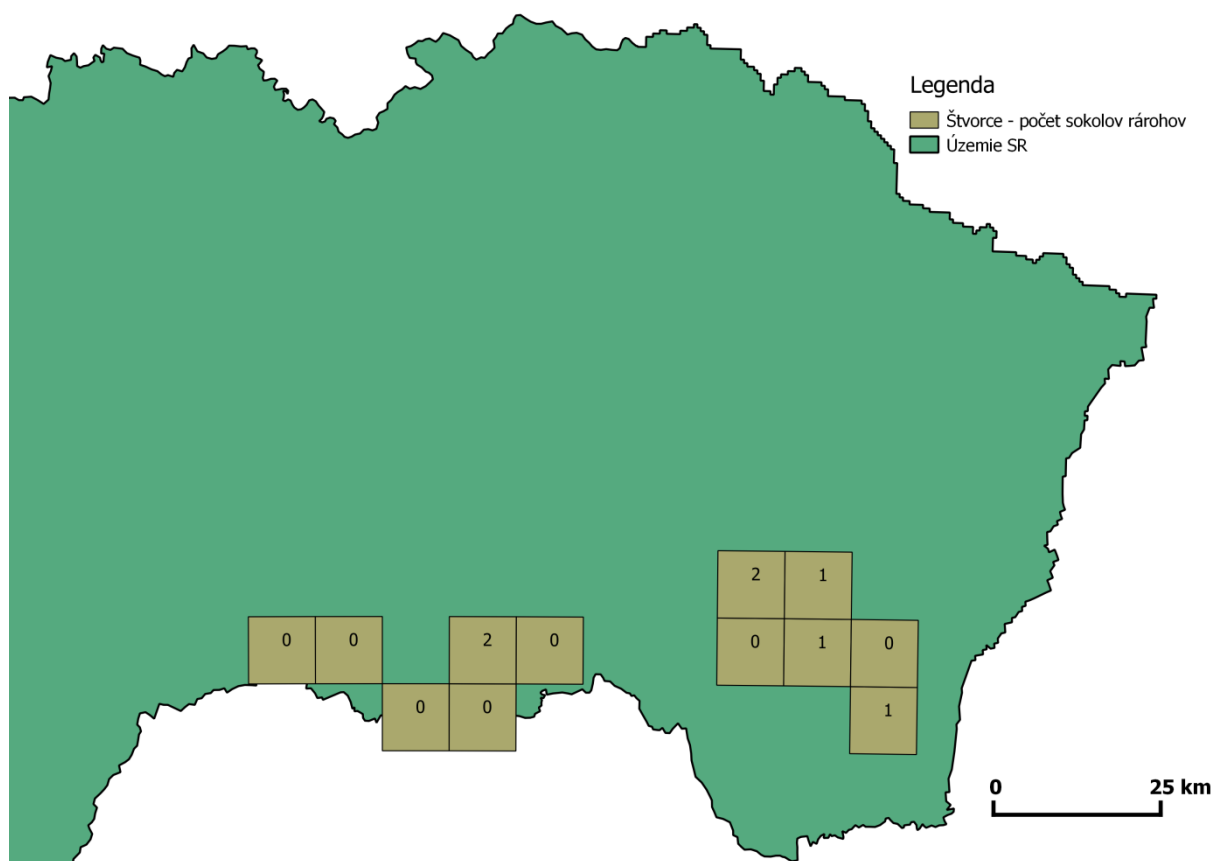
Celkovo sme pokryli 24 štvorcov UTM z ktorých boli registrácie zaznamenané v 8 štvorcach v ktorých sme pozorovali spolu 18 jedincov. Z celkového počtu 36 kontrolovaných zimovísk

bolo obsadených iba 10 (28%). Z tohto výsledku vyplýva, že podstatná časť jedincov hniezdnej subpopulácie sa nezdržiava v zimnom období v domovských okrskoch.

Zaujímavá bola tak ako minulý rok úplná absencia sokolov rárohov v Borskej nížine a v Nitrianskej pahorkatine. V Trnavskej pahorkatine a v Podunajskej rovine nebola zaznamenaná prítomnosť sokolov na prevažnej väčšine zimovísk (Obr.č.3, Tab.č.2). Predpokladanou príčinou je nedostatočná potravná ponuka v zimnom období. Fyzicky bol zaznamenaný výskyt iba 18 jedincov!

Výsledky sokol rároh – východné Slovensko

Na východnom Slovensku bolo zmapovaných 20 zimovísk. Teda zmapovali sme zimoviská všetkých aktuálnych párov východoslovenskej populácie. Všetky páry na východnom Slovensku hniezdia v nížinách.

Obr. č. 4.: Výsledky mapovania sokolov rárohov na východnom Slovensku

Orografický celok	kontrolované zimoviská	obsadené zimoviská	počet jedincov
Východoslovenská rovina	10	3	5
Košická kotlina	9	1	2
Slovenský Kras	1	0	0

Tab.č.3: obsadenosť zimovísk v orografických celkoch

Celkovo sme pokryli 12 štvorcov UTM z ktorých boli registrácie zaznamenané v 5 štvorcoch v ktorých sme pozorovali spolu 7 jedincov. Z celkového počtu 20 kontrolovaných zimovísk bolo obsadených iba 5 (25%). Z tohto výsledku vyplýva, že podstatná časť jedincov hniezdnej subpopulácie sa nezdržiava v zimnom období v domovských okrskoch (Obr.č.4, Tab.č.4).

Výsledky sokol rároh – súhrn Slovensko

V rámci monitoringu sme skontrolovali prioritné oblasti všetkých párov oboch subpopulácií na západnom a východnom Slovensku. Celkovo sme pokryli 36 štvorcov UTM, z ktorých boli registrácie sokolov rárohov zaznamenané v 13 štvorcoch v počte spolu 25 jedincov. Výsledky však mohli byť ovplyvnené viacerými faktormi, nebolo možné komplexne skontrolovať celé domovské okrsky, prvý deň monitoringu bola na mnohých častiach územia Slovenska pomerne silná hmla, odpočívajúce jedince sediace na zemi mohli uniknúť pozornosti.

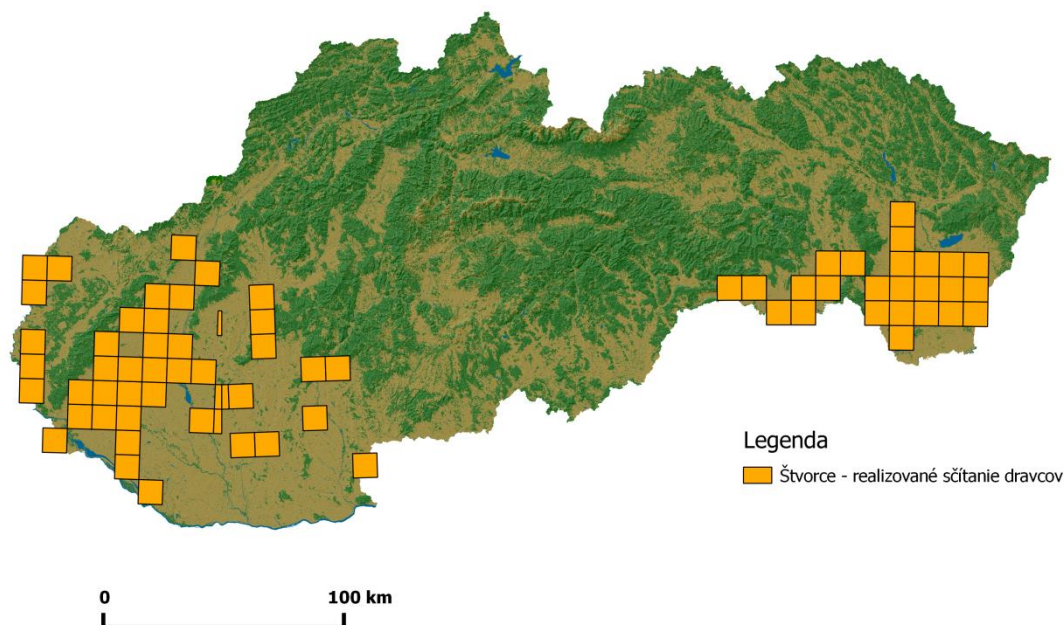
Z celkového hodnotenia vyplýva, že subpopulácia sokolov rárohov na západnom Slovensku využíva podstatne väčšie územie, páry prevažne zimujú vo svojich lovných teritóriách. Znepokojujúca je najmä absencia v podstatnej väčšine domovských okrskov čo je z veľkou pravdepodobnosťou spôsobené stále nižšou potravnou ponukou v zimnom období.

Na západnom Slovensku bola zaznamenaná 28 % a na východnom Slovensku 25 % obsadenosť zimovísk.

Z celkového hodnotenia vyplýva, že subpopulácia sokola rároha na západnom Slovensku využíva väčšie územie, páry prevažne zimujú na svojich lovných teritóriách v blízkosti hniezdisk. Situácia je nápadne analogická ako u zimovania orla kráľovského. Výsledky však naznačujú, že zimujúce páry sokolov sa na západnom Slovensku viac sústreďujú do blízkosti veľkých miest Trnavy a Bratislavy, pravdepodobne v súvislosti s podstatne vyšším zastúpením zimujúcich holubov plúžikov, ale najmä mestských holubov, ktoré z miest za potravou zaletujú na okolité polia do priestoru ktoré z tohto dôvodu obsadili zimujúce jedince. Územia Borskej nížiny, Nitrianskej pahorkatiny a vo väčšine prípadov aj Trnavskej pahorkatiny boli pre sokoly rárohy neatraktívne pravdepodobne z dôvodov nedostatočnosti potravnej ponuky.

Záver

Cieľom mapovania bolo získať informácie o distribúcii populácií orla kráľovského a sokola rároha v zimnom období. Rozloženie výskytu v dňoch 18.a 19.1. 2014 naznačuje vyšší priestorový potenciál na západnom Slovensku a vyššiu zraniteľnosť populácií sledovaných druhov na východnom Slovensku. Distribúcia zimujúcich jedincov poukazuje na prirodzenú preferenciu nížin.

Obr.č.5: mapa pokrytia mapových štvorcov UTM

Dovoľujem si vysloviť poďakovanie všetkým účastníkom mapovania, ktorý venovali svoj čas zimnému sčítaniu dravcov, som presvedčený, že tieto výsledky budú súčasťou lepšieho poznania zimujúcich populácií dravcov, ktoré je doteraz preskúmané naozaj len veľmi málo. Mapovanie zimného výskytu je dôležité najmä pre to, že prispieva k poznaniu stavu aktuálnej kvality biotopov domovských okrskov a potravnej ponuky s dopadom na vitalitu a stabilitu populácii sokola rároha a orla kráľovského.

Spracovanie výsledkov a text: Jozef Chavko

Mapové podklady: Mgr. Vladimír Nemček

Pozn.: tabuľky s lokalizáciou výskytu sú uložené v databáze RPS

Budujeme partnerstvá

Európska únia
Európsky fond regionálneho rozvoja

